

EXPHIL03, vår 2017

KOMPENDIUM

Lars André Møen - github.com/7arsandre

INNHold

I	Pensum	3
I-A	Litteratur	3
I-B	Exphil 1	3
I-C	Exphil 2	3
II	Platon	4
III	Aristoteles	4
IV	René Descartes	4
V	David Hume	4
VI	Immanuel Kant	5
VII	Simone de Beauvoir	5
VIII	Relativisme	5
IX	Utilitarisme	5
X	Deontolgi	5
XI	Dydsetikk	5
XII	Foster og dyrs moralske status, miljøetikk	6
XIII	Feministisk etikk	6
XIV	Rasjonalisme	6
XV	Empirisme	6

I. PENSUM

A. Litteratur

Pensumlitteratur til examen philosophicum

Exphil 1 - Filosofi- og vitenskapshistorie. 2015, Gyldendal Akademiske forlag

Exphil 2 - Tekster i etikk. 2015, Gyldendal Akademiske forlag

(Tidlegare utgåver kan også nyttast:

Exphil 1 - Filosofi- og vitenskapshistorie 6. utgåve 2013.

IFIKK, Universitetet i Oslo.

ISBN: 978-82-91670-58-4g

Exphil 2 - Tekster i etikk. 5. utgåve, 2013 eller tidlegare.

IFIKK, Universitetet i Oslo.

ISBN: 978-82-91670-57-7)

B. Exphil 1

Exphil 1 pensum

Filosof	Kompendium ref.	Kjelde
Platon	II	kap. 3 - 4 og 20
Aristoteles	III	kap. 5 - 8 og 21
René Descartes	IV	kap. 9 - 10 og 22
David Hume	V	kap. 11 - 12 og 23
Immanuel Kant	VI	kap. 13 -16 og 24
Simone de Beauvoir	VII	kap. 17 - 19 og 25 - 27

C. Exphil 2

Exphil 2 penusm

Tema	Kompendium ref.	Kjelde
Relativitisme	VIII	kap. 1 - 3
Utilitarisme	IX	kap. 5 - 6
Deontologi	X	kap. 7
Dydsetikk	XI	kap. 8
Foster og dyrs moralske status, miljøetikk	XII	kap. 9 - 12
Feministisk etikk	XIII	kap. 4

II. PLATON

Født i døde i Athen. Kom tidleg under Sokrates påverknad. Platon brukte store delar av livet sitt til å undervisa. Han var sterkt opptatt av samfunnsproblemer og var til dels også aktiv politiker. Litteraturen hans består for det meste av dialoger (34 stk.) I dialogane er det tydeleg at han er påverka av Sokrates. I desse dialogane, som mange andre, er Sokrates hovudersonen og Platons talerøyr.

Dualistisk verdsyn. Motstandar av sofisme.

Litteratur:

- Menon
- Staten

Sentralt ang. *Platon*:

- Dyd
- Menon
- Sokrates var hans lærermeister
- Sokratiske ironi
- Sokrates ser på seg sjølv som jordmor, der han er med på å få samtalepartnaren til å føde innsikt
- Slaveguten (frå teksten Menon)
- Gjenerindringslæra (læring kun gjenerindring av tidligere viten. Sjela er nemlig udødelig, og har blitt født mange gongar tidligare)
- Sann/usann oppfatning
- Den udødelige sjel
- Fornuft er betre kilde til kunnskap enn fornuft
- Meiner staten bør styres av filosofene (frå teksten Staten)
- Idealsamfunnet (frå teksten Staten) ’
- Rasjonalist (XIV)

III. ARISTOTELES

Gresk filosof og naturforskar (384-322 f.Kr), elev av Platon. Ideer; Den gylne middelveg, fornuft, logikk, biologi og lidenskap. Grunnleggjande tekstar innan metafysikk, biologi, etikk, politisk filosofi, retorikk, poetikk, psykologi, logikk og vitenskapsfilosofi.

Litteratur:

- Metafysikken
- Om sjelen
- Den nikomakiske etikk
- Politikken

Sentralt ang. *Aristoteles*:

- Levende vesener er substansar med ein natur
- Ville gjenreise fornuften som ein metode for å oppnå kunnskap om denne verden.
- Empirist (XV)

- Opptatt av naturen og forskning
- Tanker og ideer i bevisstheita er kome av sanseinntrykk (syn/hørsel)
- Form og stoff
- Tre former for lykke
- Meinte at kvinna var ein "uferdig mann"

IV. RENÉ DESCARTES

"Cogito ergo sum"

Ynskte at kunnskapen skulle vera sikkert. Av dette utvikla han teorier som skulle sørge for at ein oppnådde sikker kunnskap. Såleis var det hovudsakleg epistemologiske spørsmål han jobba med.

Litteratur:

- Metafysikken
- Meditasjoner over filosofiens grunnlag
- Om metoden

Sentralt ang. *Descartes*:

- Kartesisk tvil
- Religiøs, Gud eksisterer
- Menneske har fri vilje

V. DAVID HUME

Ein av dei fremste empiriske filosofane. Han arbeidde hovudsakleg innan epistemologien. Humes erkjennelsesteorie eg også viktig å få med seg. Alle forestillinger me har, må ha blitt bygd på inntrykk me har fått, dvs. ha si opprinning i eitt (eller fleire) inntrykk.

Litteratur:

- Ein samanfating av ei nyleg utgitt bok, kalla Ein avhandling om menneskenaturen, osv
- Ein avhandling om menneskenaturen

Sentralt ang. *Hume*:

- Empirist (XV)
- Fellow feeling
- Følelse og tru

VI. IMMANUEL KANT

Tysk filosof, 1724-1804. Hovudinteresser var epistomologi, etikk, metafysikk og logikk. Hans ideer til filosofien var t.d **Det kategoriske imperativ** og **transcendental idealisme**.

Litteratur:

- Kritikk av den rene fornuft
- Grunnlegging til moralens metafysikk
- Moralens metafysikk
- Antropologi i pragmatisk perspektiv

Sentralt ang. *Kant*:

- Pliktetikk
- Erkjennelse består av tenking og sansing

VII. SIMONE DE BEAUVOIR

Fransk filosof og forfatter. 1908-1986. Feminist. 1949; *Le deuxième Sexe* (det annet kjønn).

Sentralt ang. *Beauvoir*:

- feminist

VIII. RELATIVISME

Er motstand mot tanken om at vitenskapene kan og bør tilstrebe objektivt. Relativistene meiner at det ikkje fins standardar for objektivitet, sannhet eller rasjonalitet som er felles på tvers av forskjellige kulturer og historiske perioder.

Meiningsrelativisme

- Forenlig med absolutisme
- Det fins ulike meningar om handlingstyper som er enten rett eller galt: Det som er rett for ein person, trengjer ikkje å vera rett for ein annan person.

Konvensjonalisme

- Forenlig med absolutisme
- Ein handling er moralsk rett viss og berre viss den er tillatt ifølgje samfunnets konvensjoner

Begrepsrelativisme

- Har ikkje nokko klart svar på kva som gjer ein handling rett, me må samanlikna. Kva som gjer ein handling rett er relativt til personens interesser, verdie og det moralske systemet han trur på.

IX. UTILITARISME

Utilitarismen er moralfilosofi, ein filosofi for moralske problemstillingar, som prøver å formulera etiske og sosiale problemstillingar på ein slik måte at det tilfredstiller empiriske krav.

Utilitarismen kort oppsumert:

- Kva som avgjer om ei handling eller ei beslutning frå eit moralsk synspunkt er god eller ikkje, er kva for konsekvenser den har.
- Det er viktig når me skal vurdere konsekvensene som er dårlege eller ikkje, at ein tar med i kva for grad av lykke eller ulykke dette medfører.
- Når me skal vurdere summen av lykke eller ulykke så tel alle sansende, levende vesener likt.

Regelutilitarisme i motsetnad til utilitarisme; Eit visst regelsett du ikkje skal overgå.

X. DEONTOLOGI

Deontologi er ein teori som seier at val skal baseres på regler eller moralske prinsipper, og at der 'riktiga valet' veg tyngre enn resultatane.

Deontologi er pliktetikk. I dette ligg det at det må finnes absolutte regler me vil vera pliktige å overhalda.

XI. DYDSETIKK

Dydsetikk, ein form for moralteori som baserer seg på begrepet om dyd.

Det fins ulike varianter av dydsetikk, men dei har alle saman til felles at begrepet om dyd spelar ei sentral eller uavhengig rolle i å besvare moralske spørsmål. Dydsetikken er ein av dei tre leiande teoriane innan normativ etikk. Store delar av den moderne dydsetikken har røtter i etikken til Aristoteles.

Dei to andre leiande teoriane innan normativ etikk, deontologi og utilitarisme, har begge til felles at dei har som hovedformål å formulera allmenne prinsipper som er meint å bestemma kva som er riktige og gale handlingar. Dei er med andre ord ute etter prinsipielle kriterier som me kan anvenda i bestemte situasjonar for å utleie riktig handling.

Dydsetikk fokuserer derimot på den handlendes karakter heller enn reglar for riktig atferd. Dydsetikken vil typisk meina at det ikkje lar seg gjera å formulera nokon allmenngyldig regel som kan ta hensyn til alle forhold som kan vera moralsk viktig i dei enkelte situasjonar. Gjennom erfaring er det mogleg å opparbeida seg ei evne til følsomhet ovanfor korleis ulike forhold kan vera moralsk relevant i ulike situasjonar.

Dydsetikara vil også meina at dei skil seg frå deontologer og utilitaristar ved at dydsetikken ikkje berre er ut etter kva som utgjer ei riktig handling. Moralske vurderingar må fokusera vel så mykje på korleis ein person bør vera, og på kva holdningar som ligger tuk grunn for ein persons atferd.

XII. FOSTER OG DYRS MORALSKE STATUS, MILJØETIKK

Miljøetikk er den greina av etikken som analyserer og/eller begrunnet verdiene og dei normative reglane som underliggjer menneskers forhold til miljøet, dvs. til den levande og ikkje-levande naturen.

Det er mange forskjellige retningar i miljøetikken. Dette kan t.d vera deontologi (pliktetikk) eller konsekvensialistisk (konsekvensetikk).

XIII. FEMINISTISK ETIKK

Feministisk etikk baserer seg på eit sterkt ynskje om å få slutt på undertrykkelsen, utnyttelsen og mishandling av kvinner, kvar enn dette måtte føregå. Spesielt pornografi og prostitusjon har og er viktige saker for feministane.

XIV. RASJONALISME

Rasjonalisme, det syn at fornuften og tenkingen, ikkje sansene, er dei verkelege kunnskapskjeldene

XV. EMPIRISME

Empirisme, erfaringslære, erfaringsfilosofi; lære om at alle påstandar om verkelegheita skal ha sitt grunnlag i erfaringen og at den er vår einaste kunnskapskjelde. Mot-satt: rasjonalisme. Viss erfaringen tenkes utelukkande som sansing, kalles empirismen for sensualisme.